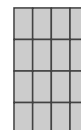

Put ka celini

Medij - Rubrika: VREME - Van rubrike
 Datum: Čet, 21/10/2010
 Površina članka: 1246cm2
 Strana: 48

Zemlja: Srbija
 Autor: Sonja Čirić
 Deo: 1/3

Intervju: Miodrag B. Protić, slikar

Put ka celini

“Oktobarski salon je nekada bila velika reprezentativna izložba. Sada se u njoj proglašava za umetnost ono što nije umetnost. Marina Abramović jeste umetnost, i to zato što su njeni potezi uvek veliki. Ali to samo jednom uspe, i bude dokument epohe. Likovna umetnost nije umrla. Samo, kod nas se ponašaju kao da jeste”

IZLOŽBA AKVAREL KAO znak, simbol, put ka celini, otvorena ovog ponedeljka u Galeriji Grafičkog kolektiva, prva je izložba akvarela Miodraga B. Protića u Beogradu. Prikazani radovi su nastali osamdesetih godina, uglavnom tokom studijskog boravka u umetničkoj koloniji Yaddo, Saratoga Springs, u Sjedinjenim Američkim Državama, s namerom da ilustruju Protićevu višedecenijsku produkciju radova na hartiji.

Miodrag B. Protić (1922) je slikar, kritičar, teoretičar, istoričar umetnosti, pisac i – osnivač i prvi i dugogodišnji upravnik Muzeja savremene umetnosti u Beogradu. Razgovarali smo u njegovom muzejski urednom ateljeu, pred velikim platnima koja upravo dovršava.

“VREME”: Dok smo ugovarali ovaj sastanak, insistirali ste da sačekam postavljanje izložbe zato što, objasnili ste, tek kada vidite svoje akvarele razmeštene u prostoru Galerije, moći ćete da govorite o izložbi. Delovalo je da izložbu doživljavate kao posebno umetničko delo.

MIODRAG B. PROTIĆ: Loša izložba i najbolje slike može da obezvređi. Ja, kao dugogodišnji direktor muzeja, to znam. Izložba je celina i mora da bude komponovana u zavisnosti od sadržaja i od prostora. Mislim da je izložba mojih akvarela u Grafičkom kolektivu postavljena kako treba. Imao sam izvesnu bojazan da li će moći da se sklope stakla za *Veliki znak* (*Maljeviču u čast*), krstoliki akvarel tri metra širok. Ali, pronađena je neka masa koja može da zalepi ta stakla, i sve je savršeno uspeo. Ranije tako nešto nije postojalo, morali ste da idete u staklorezačku radnju, da čekate da se to uradi...

Vaš izbor da u Grafičkom kolektivu pokažete prvu izložbu akvarela je i neka vrsta omaže vremenu kad ste i u ovoj galeriji počinjali slikarsku karijeru.

Jeste, tu su se sastajali umetnici iz grupe *Samoistalni*, a kasnije i mi iz *Decembarske grupe*, nastale kad je umetnost dobila izvesne slobode, kad je prestao socrealizam. Tada su se stariji umetnici, naši umetnički oci, povukli iz *Samoistalnih*, a mi mladi smo ostali i osnovali *Decembarsku grupu*. Trebalo je da izlažem u Grafičkom kolektivu prošle godine, kad je obeležavana šezdesetogodišnjica te galerije, ali bio sam zauzet: imao sam veliku izložbu u Nišu, u Srpskoj književnoj zadrugi je objavljen treći deo moje knjige *Nojeva barka*, a morao sam da učestvujem i u tekućem umetničkom životu.

Zašto tek sad prva izložba akvarela, s obzirom na to da se tom tehnikom bavite još od osnovne škole?

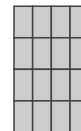
Zato što mi akvarel, u izlagačkom smislu, nije bio prioritet. Izlagao sam ih u Zagrebu pošto sam se vratio iz umetničke kolonije Yaddo, i mislio da je to dovoljno. Ali, ispričaću vam dve anegdote iz tog vremena. Učitelj nam je diktirao basnu i tražio da je ilustrujemo. Odmah je primetio moj rad, pohvalio ga, i pokazao celom razredu. Od tada me je prozivao: “Protić, majka crtanja, izadi na tablu.” Mene je to, zbog reči *majka*, sećam se, sekiralo. A druga priča je sledeća. Jednom prilikom, šetajući sa roditeljima po glavnoj ulici Vrnjačke Banje u kojoj smo živeli, moj otac je ušao kod knjižara Grujića da nešto kupi. Tamo sam ugledao crnu plehanu kutiju sa okruglim bojama. Ne znajući da su to akvareli, niti čemu služe – u školi se bojilo drvenim plavazima – toliko su mi se dopali da sam zamolio

roditelje da mi ih kupe. Eto, tako je sve počelo. Moj otac je bio delovoda Vrnjačke Banje i sekretar Demokratske stranke Ljube Davidovića. Odselili smo se iz Banje kad očeva stranka više nije bila na vlasti i preselili se u Kraljevo gde jeste, pa sam tamo učio gimnaziju. Ubrzo se pokazalo da najbolje crtam i pišem u razredu. Moj profesor likovnog, plemeniti Vandel Badulji, Albanac, rekao mi je: “Protiću, s obzirom na to da ste kao odličan đak oslobođeni mature, pogrešićete ako mimoidete tu činjenicu da ste vi prvi umetnik od svih đaka koje sam u nekoliko pokolenja imao. Zato, budite ono u čemu ste vi jedini, a ne ono što i ostali mogu da budu.” Za vreme letnjeg raspusta, profesor Badulji je od mojih radova napravio izložbu u gimnazijskoj sali. Za sliku *Motiv sa Ibra* rekao mi je da bi je sigurno svaki žiri primio za izložbu, a kao potvrdu tog svog mišljenja dao mi je štafelaj. Kad je kasnije, u Beogradu, na početku učenja slikarstva, moj profesor Mladen Josić video tu sliku, rekao je: *Sa ovim se završava, a ne počinje.*

Vaši radovi govore da ste uvek bili verni modernizmu, pisali ste i likovnu kritiku.

Već je taj, maločas pomenuti *Motiv sa Ibra*, bio u sezanskom stilu. Naslikao sam ga 1940. godine. Sezan me je privukao zbog strukture slike, geometrijske i promišljene. A prvu kritiku sam napisao o Mići Popoviću u “Glastu”. Kad je to pročitao Dobrica Ćosić, koji je tada bio u Centralom komitetu Srbije, tražio je da predem u “NIN”. Tamo sam pisao o Konjoviću, o Lubardi i drugima. Konjović je posle tog mog teksta tražio da napišem

Medij - Rubrika:
Datum:
Površina članka:
Strana:

VREME - Van rubrike
Čet, 21/10/2010
1246cm2
49

Zemlja: Srbija
Autor: Sonja Ćirić
Deo: 2/3

Miodrag B. Protić
Foto: M. Milenković

Sunčani sat, 1988.

čoveka koji gura kolica. To je bio radnik. Kako da odbiju sliku na kojoj je radnik? Inače, Ministarstvo kulture je tada otkupljivalo slike sa svake izložbe. Postojao je žiri najkompetentnijih umetnika – Lubarda, Peda Milosavljević, Tabaković, Čelebonović, i ja kao član Ministarstva kulture zadužen za likovne delatnosti. Kupovali smo slike velikog formata, slike za neki budući svet, za velike, prostrane institucije, za muzeje. To je bio dokaz slobode, dokaz modernizma.

S obzirom na to da se skoro jednu deceniju čeka da počne rekonstrukcija zgrade Narodnog muzeja, ima se utisak da je šezdesetih godina, kada ste vi osnivali Muzej savremene umetnosti, bilo mnogo lakše napraviti muzej nego danas.

Varate se, i onda je bilo teško. Ali, desilo se da je umetnička elita tražila da ima galeriju. Tražili su i da ja budem upravnik, a ne Oto Bihalji. On je u vreme socrealizma napadao umetničku elitu, a zatim je, pišući o nemačkoj umetnosti dokazao

postavku srpskim parama, govorili mi da druge republike ne izlažu srpske umetnike. Ja sam odgovarao: "Zato što je Beograd centar, a ne provincija." Pravili smo izložbe najboljih umetnika, Pिकासову, na primer, pa je Ušće, kako su svi zvali Muzej, postalo svetsko mesto. Arhitektura zgrade je bila jedinstvena, profesor Ivan Antić je toliko dobro projektovao zgradu da mi je direktor Njujorškog muzeja rekao: "Vi imate bolju zgradu od mene." Zašto? Zato što muzeji najčešće imaju izdvojen prostor, a naš Muzej je imao pet nivoa, i vi ste sa bilo kog nivoa mogli da sagledate celinu. Naš Muzej je pružao osećaj jedinstva, a jedinstvo je i filozofski i estetski važno – o čemu smo pričali na početku ovog razgovora, o postavljajući izložbe.

Šta mislite, da li će Muzej savremene umetnosti nakon rekonstrukcije zgrade opet biti institucija za ugled?

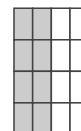
Da, hoće. Ja verujem da ćemo slediti svet. Vi sigurno znate da su muzeji sada posećeniji od katedrala, da, recimo, Luvr dnevno poseti 40.000 ljudi. Blagodareći muzejima, dešava se jedna kapitalna novina: celokupna umetnost prošlosti postaje umetnost sadašnjosti. Kad gledamo *Mona Lizu* ne gledamo je juče, onda kad ju je Leonardo naslikao, gledamo je danas, istovremeno kad i današnje slike. Umetnost ne napreduje – nauka napreduje. U nauci je danas nešto dobro, a sutra je već prevaziđeno, pronađena je bolja atomska bomba, ubojitija, ili lekovitiji lek, svejedno. Zatim, umetnost, pa samim tim i muzeji koji je čuvaju i izlažu, podižu nivo globalne svesti. Da vam navedem i primer: Japan, koji je prvi osenio šta znači atomska doba, daje ogromna sredstva Luvru da uredi Leonardovu dvoranu i dvoranu Venecijansku. Isto je to uradio i u Rimu sa Mikelandelovom tavanicom. Davao je najvećim ustanovama, onima koje su centri zbivanja, a ne siromašnim zemljama. Pitanje je – zašto? Odgovor je jednostavan: samo te velike države mogu brzo i globalno da podignu svest, male ne mogu. To vam je dokaz o dejstvu umetnosti.

Milena Barili, moguće, ne bi postojala da je vi niste otkrili javnosti...

Jednog dana sam u Ministarstvu kulture dobio pismo, molbu, Danice Barili, da se u Požarevcu, u porodičnoj kući, napravi spomen-kuća njene ćerke Milene. Objasnila je da bi kuću i Milenine radove poklonila državi. Napisala je kako je Milena živela, šta je radila. Pitao sam Pedu Milosavljevića i druge koji su bili u Parizu da li su čuli za Milenu kao umetnika, rekli su – ne. Ni ovde je niko nije znao. Prvo sam pomislio da i gospođa Danica Barili, kao i svaka majka, misli da joj je ćerka genije, ali me je njeno pismo, lep stil, gospodski ▶

monografiju o njemu, Lubarda da predstavim njegovu izložbu u katalogu. Za vreme socrealizma sam čitao, kao da ništa ni o čemu ne znam. Samo sam slikao. I čitao sam, znao sam napamet *Savremene umetnike* Renea Igoa, prikaz prvih decenija savremene francuske umetnosti. Kad sam progovorio o Mićinim slikama, svi su se pitali ko je to napisao zato što niko nije znao da ja i pišem. Pre toga sam se afirmisao samo kao slikar, izlagao sam na onim starijim izložbama, socrealističkim. Održavane su samo dve godišnje, i to kolektivne izložbe. U vreme socrealizma nisu priređivane individualne izložbe, i ako ste želeli da učestvujete, morali ste da slikate ono što vam se kaže. Ja sam znao, da tako kažem, jedan način kako da mi prime sliku na izložbu, a da ja ipak slikam ono što me zanima: slikao sam prividno socrealistički. Na primer, u predeo sa obale Dunava, na kome je veliko nebo, reka, dizalica, uključio sam jednog malog

da razume modernizam, ali nije ubedio vlast da ga podrži. Vlast je odlučila da udovolji eliti, da joj omogući da izlaže, pa je 1959. godine osnovana Moderna galerija koja je 1965. godine, sa novom zgradom, postala Muzej savremene umetnosti. Mene su postavili za upravnika, verujući da će Muzej postojati samo administrativno, i da neće postati važan. U prilog takvom njihovom očekivanju je i činjenica da sam Muzej otvorio ja, a ne neko iz državne vlasti. Govorio sam o programu i ulozi Muzeja, a Branko Pešić, simpatični i zapamćeni predsednik Beograda, proglasio je Muzej otvorenim. U publici je bio Aleksandar Ranković, Titov zamenik. Muzej je funkcionisao blagodareći pomoći Republike Srbije i Opštine, pa zato, posle svega što se desilo devedesetih, ništa nismo morali da vraćamo drugim republikama. Napravili smo jugoslovensku postavku. Mnogi su me zbog toga kritikovali, zašto sam stvorio jugoslovensku

Medij - Rubrika: VREME - Van rubrike
Datum: Čet, 21/10/2010
Površina članka: 1246cm2
Strana: 50

Zemlja: Srbija
Autor: Sonja Ćirić
Deo: 3/3

rukopis, navelo da ipak sam pođem u Požarevac i vidim o čemu je reč. U monografiji o Mileni opisao sam zaprepašćenje onim što sam tamo video: fantastične slike, jednu vrlo školovanu, otmenu damu, svetsku. Sve je bilo tačno što je gospođa Danica rekla o ćerkinim radovima, i više od toga – ja sam znao bolje od nje da procenim vrednost tih slika, a ona je znala samo šta se u svetu govorilo o slikama njene ćerke. Odmah sam učinio sve da se Milenine slike kupe za buduću muzej.

U vašoj poznatoj knjizi *Slika i utopija* pisali ste o Dobroviću, Šumanoviću, Mileni, Peđi i Tabakoviću kao intelektualcima i slikarima kontinuiteta. Da li ste ih izabrali zato što i vas odlikuju te osobine?

Gete je rekao da dobra slika može biti samo ona koja je savršena. Sve ostale su samo – dobre. Zna te, ja nisam pisao knjige za studente. To bi, istina, bilo dobro za njih, ali bi bilo trivijalno za mene. Pisao sam da bih u ovu sredinu uneo jedno više razmišljanje o umetnosti. Pročitao sam najbolje knjige, mnogo putovao i saradivao sa najvećim muzejima sveta, stekao znanje, i hteo sam da to sve prenesem svojoj sredini. *Nojevu barku* nisam pisao da bih pokazao šta znam, već da saznam. Jer, ako ne pišem, ja neću saznati. Pisati za mene je proces saznavanja. U knjigama sam pisao svoje saznanje, a ono je potrebno ovoj sredini. Nisam siguran da li sam odgovorio na vaše pitanje, ali to je ono što bih hteo da kažem o svom pisanju.

Šta mislite o Oktobarskom salonu? Nekoliko godina unazad likovna dela su vidno odsutna, za razliku od video-radova, instalacija i sličnog.

Oktobarski salon je nekada bila velika reprezentativna izložba. Sada se u njoj proglašava za umetnost ono što nije umetnost. Marina Abramović jeste umetnost, i to zato što su njeni potezi uvek veliki. Ali to samo jednom uspe, i bude dokument epohe. Likovna umetnost nije umrla. Kako može da umre kad je Luvr krcat? Samo kod nas se ponašaju kao da jeste. Taj osećaj je proistekao iz naše situacije u kojoj je umetnost skrajnuta. Nekad nije bilo tako. Kad sam u Veneciji primao nagradu (Međunarodna nagrada UNESKO-a na Venecijanskom bijenalu 1956. godine, p.a.), na dodelu su došli članovi Vlade, kao što sada dolaze onom ko dobije tennisu utakmicu.

Da li su slike koje sad radite slike za vašu narednu izložbu?

Jesu... To su slike koje se nastavljaju na one pokazane na izložbi u Nišu, i kojima dopunjavam svoju današnju poetiku.

◀
Sonja Ćirić